

Evropske energetske ambicije su jasne: prelazak na niskougljenu budućnost preuređivanjem sistema za proizvodnju i distribuciju energije. Ali trenutna situacija je skupi nered. Globalni pad snabdevanja prirodnim gasom, uska grla za obnovljivu energiju i brzina vetra na Severnom moru ranije u 2021. godini, jedna od najsporijih u prethodnih 20 godina, turbine u praznom hodu, doprineli su rastu cena za sve, od električne energije do uglja. Vlade se spremaju da intervenišu ako bude bilo potrebno na nestabilnim tržištima energije kako bi domovi bili topli, a fabrike radile.

1. U čemu je problem?

Cene energije su naglo skočile kako su ekonomije izašle iz pandemije - povećavajući potražnju u trenutku kada zalihe padaju. Postrojenja na ugalj su zatvorena, zalihe gasa su niže od uobičajenih, a sve veće oslanjanje kontinenta na obnovljive izvore energije postaje slabost. Čak i sa blagim vremenom, referentne cene gasa su 6. oktobra, početkom grejne sezone za evropska energetska tržišta, dostigle 162 evra po megavat-satu. To se poredi sa oko 20 evra na početku godine. Italijanski ministar za ekološku tranziciju, Roberto Cingolani, rekao je da očekuje povećanje cena električne energije za 40% u trećem kvartalu. U Velikoj Britaniji, CF Industries Holdings Inc., veliki proizvođač đubriva, nakratko je zatvorio dve fabrike pre nego što je dobio državnu pomoć za restart proizvodnje ugljen-dioksida, a norveški proizvođač amonijaka Yara International ASA ograničio je svoju evropsku proizvodnju zbog visokih troškova goriva. Rudarska kompanija Boliden AB kaže da će rekordne cene povećavati troškove za industriju u godinama koje dolaze.

2. Kakve veze imaju cene gasa sa električnom energijom?

Oko 23% električne energije u Evropskoj uniji proizvedeno je iz gasa u 2019. godini, odmah iza 26% koliko je dolazilo iz nuklearnih elektrana. Električnu energiju je veoma teško skladištiti, što znači da se velika kretanja u troškovima goriva brzo pretvaraju u volatilitnost cena. Velike baterije, naravno, postoje i ta tehnologija se brzo razvija, ali proći će mnogo godina pre nego što ponude ozbiljne kapacitete za skladištenje obnovljive energije. Pojedine evropske zemlje postale su sve zavisnije od izvoza električne energije iz drugih zemalja sa obiljem električne energije.

3. Zašto postoji manjak ponude?

Skladišta u Evropi dostigla su krajem leta, kada se zalihe prirodnog gasa obično popunjavaju, najniže nivoe za to doba godine u prethodnih najmanje deset godina. Norveški tokovi gasa bili su manji od proseka zbog održavanja na ogromnim poljima i stanicama za preradu, a zalihe iz Rusije bile su ograničene dok je zemlja obnavljala sopstvene zalihe. Ruski predsednik Vladimir Putin smirio je tržište gasa 6. oktobra ponudivši pomoć u stabilizaciji situacije, navodeći da bi Rusija ove godine mogla da izveze rekordne količine ovog vitalnog goriva u Evropu. Brzo izdavanje dozvole za kontroverzni gasovod Severni tok 2, između Rusije i Nemačke ispod Baltičkog mora, bio bi jedan od načina da se to postigne, rekao je potpredsednik vlade Aleksandar Novak. S tim u vezi, cene u Evropi bi trebale ostati

visoke kako bi privukle pošiljke tečnog prirodnog gasa iz Azije, gdje Kina gomila zalihe kako bi snabdevala svoju ekonomiju i napravila rezerve za zimu.

4. Zašto je Kina važna za evropska energetska tržišta?

To je daleko najveći potrošač energije i robe na svetu, a državnim kompanijama je naređeno da po svaku cenu obezbede zalihe.

5. Kako se određuju cene električne energije u Evropi?

Komunalne i velike kompanije kupuju i prodaju energiju godinama unapred oslanjajući se u velikoj meri na prognoze o ekonomiji i dugoročnim troškovima goriva. Šire evropsko tržište električne energije tradicionalno je bilo fokusirano na cenu za naredni dan, sa dan unapred cenom kao referentnom. Trgovci podnose ponude za svaki sat na osnovu svojih proračuna ponude i potražnje, a zatim se prosečna cena izračunava na berzi koja upravlja tim tržištem. Potrošačke cene određuju državni regulatori nakon što komunalne kompanije zatraže promene tarifa na osnovu toga koliko su platile za veleprodajnu cenu električne energije, ulaganje u prenos i ukupno održavanje svojih mreža.

6. Šta je novo u sistemu?

Eksplzija obnovljive energije, koja je isprekidanija u odnosu na proizvodnju fosilnih ili nuklearnih goriva. Budući da vremenski obrasci mogu izazvati velike promene cena, tržišta za kraće vremenske periode u toku istog dana takođe su postala vitalna.

7. Koliko je Evropa zavisna od vetra?

Severne priobalne zemlje, uključujući Veliku Britaniju, Nemačku i skandinavske zemlje, postale su lideri u proizvodnji i tehnologiji vetra. U Španiji je rast vetrogeneratora i solarnih elektrana pomogao da se njen udeo obnovljive energije poveća na rekordnih 44% ukupnog kapaciteta u 2020. godini. Francuska takođe proizvodi više energije iz vetra, ali njenom proizvodnjom električne energije i dalje dominiraju nuklearne elektrane.

8. Koje zemlje su u najvećem riziku da ostanu bez električne energije?

One sa ograničenim kablovskim vezama sa svojim susedima. U krizi, one nemaju veće koristi od međusobno povezanog evropskog tržišta, koje omogućava da električna energija teče tamo gde je najpotrebnija i gde donosi najvišu cenu. Irski operator mreže upozorio je u septembru da postoji opasnost od isključenja zbog nedostatka vetra. Brojna britanska postrojenja su stara i s vremena na vreme se kvare. Ako se veliki prekidi poklapaju s slabim vetrom ili suncem, nacija bi mogla biti blizu nestanka električne energije.

9. Šta to znači za evropske klimatske ciljeve?

Obnovljiva energija donosi volatilnost, a to će doprineti da dostizanje klimatskih ciljeva kontinenta bude veoma skupo. U Nemačkoj, na primer, energetska politika odlazeće kancelarke Angele Merkel koštala je građane stotine milijardi evra namenjenih za subvencije. Visoki predstavnik EU za klimu Frans Timermans rekao je da više cene ne smeju da naruše odlučnost bloka da proširi obnovljivu energiju i da bi industrija umesto toga trebala da ubrza kako bi učinila jeftiniju zelenu energiju dostupnom. U oktobru je visoki

predstavnik EU za energetiku Kadri Simson rekla da EU preispituje preporuke za zemlje članice o merama koje mogu preduzeti za ublažavanje krize bez podriivanja pravila EU, uključujući naknade za najugroženija domaćinstva, smanjenje poreza i državnu pomoć kompanijama.

Izvor: bloomberg.com